

بررسی جامع تغییرات جدید در قوانین مالیاتی و تأثیرات آن بر افراد و کسب و کارها: فرصت‌ها، چالش‌ها و راهکارها

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۳۰

کد مقاله: ۸۳۵۲۲

سپیده خلفی*^۱، ساسان باقرپناه^۲

چکیده

تغییر رویکرد از مالیات‌ستانی سنتی به شیوه الکترونیکی یکی از راهکارهای مهم برای بهبود نظام مالیاتی است که در ایران نیز اجرا شده است. این پژوهش به بررسی راهکارهای این تغییر رویکرد و نقش آن در افزایش رضایت مؤدیان مالیاتی پرداخته است. برای این منظور، ابتدا متغیرهای توصیفی بررسی شده و سپس تأثیر راهکارها با استفاده از روش‌های آماری مناسب ارزیابی شده است. راهکارهای پیشنهادی شامل تغییر نگرش و اصلاح نظام مالیاتی، فرهنگ‌سازی مالیاتی، تقویت نظام تشویق و اصلاح نظام تنبیه، حذف ارتباط مستقیم در معافیت و تخفیف مالیاتی، آموزش مستمر مؤدیان و ارائه توجیهات شرعی برای پرداخت مالیات است. داده‌ها از طریق روش‌های پیمایشی و کتابخانه‌ای با استفاده از پرسشنامه و مطالعه اسناد جمع‌آوری شده و تحلیل‌ها در نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ انجام شده است. پایایی پرسشنامه با مقدار آلفای کرونباخ ۰٫۷۹۲ تأیید شد. نتایج نشان داد که فرهنگ‌سازی مالیاتی بیشترین تأثیر را بر رضایت مؤدیان دارد. پس از آن، حذف ارتباط مستقیم در معافیت مالیاتی، آموزش مستمر مؤدیان، اصلاح نظام مالیاتی، توجیه شرعی پرداخت مالیات و تقویت نظام تشویق و تنبیه در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

واژگان کلیدی: مالیات‌ستانی سنتی، مالیات‌ستانی الکترونیکی، نظام مالیاتی، رضایت مؤدیان مالیاتی.

۱- استادیار، دانشکده مالی و حسابداری، موسسه آموزش عالی الکترونیکی ایرانیان، تهران، ایران
sepideh.khalafi@iranian.ac.ir
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد رشته حسابداری، دانشکده مالی و حسابداری، موسسه آموزش عالی الکترونیکی ایرانیان، تهران، ایران
bagherpanah@gmail.com
۵۷

از دیرباز یکی از چالش‌ها و دغدغه‌های اساسی دولت‌ها، از جمله دولت ایران، موضوع مالیات و جمع‌آوری آن از مؤدیان بوده است. اهمیت این مسئله عمدتاً ناشی از سهم قابل توجه درآمدهای مالیاتی در بودجه دولت‌ها نسبت به سایر منابع درآمدی است (بروجنی و حسینی، ۱۳۹۹). با وجود اینکه طی سالیان گذشته، بحث‌ها، کنفرانس‌ها و روش‌های مختلفی در این زمینه اجرا شده است، مشکل وصول و جمع‌آوری مالیات، به‌ویژه در کشور ما، همچنان به قوت خود باقی است. در سال‌های اخیر تلاش‌های فراوانی برای بهبود این وضعیت صورت گرفته است؛ از جمله می‌توان به طراحی نرم‌افزار جامع مالیاتی، تأکید بر اجرای ماده ۱۶۹ معاملات فصلی و اعمال مجازات‌های قضایی اشاره کرد (وبسایت دینگ، ۱۴۰۳).

در نظام مالیاتی، همواره این پرسش مطرح است که آیا هزینه‌هایی که برای جمع‌آوری مالیات صرف می‌شود، به تناسب نتایج و منافع حاصل از آن است؟ اگرچه هزینه‌های آشکار این فرآیند، مانند هزینه‌های اداری و اجرایی، به‌راحتی قابل مشاهده و محاسبه هستند، اما در کنار آن‌ها، هزینه‌های پنهانی نیز وجود دارد که معمولاً از دید پنهان می‌ماند (خاتنیک^۱، ۲۰۲۴). یکی از این هزینه‌های پنهان، فرصت‌های از دست رفته ناشی از عدم وصول به‌موقع مالیات است. این هزینه‌ها، اگرچه کمتر مورد توجه قرار می‌گیرند، اما گاهی اثرات آن‌ها از هزینه‌های آشکار نیز فراتر می‌رود (عسکری، ۱۳۹۲). در طول دهه‌های اخیر، تلاش‌های زیادی برای بهبود نظام مالیاتی صورت گرفته است. با این حال، اکثر این اقدامات در چارچوب همان رویکردهای قدیمی و سنتی انجام شده‌اند. این روش‌ها عمدتاً به‌عنوان راهکارهای موقتی و مسکن عمل کرده‌اند و توانایی حل ریشه‌ای مشکلات را نداشته‌اند. نتیجه این رویکرد، هدررفت منابع و سرمایه‌هایی است که می‌توانستند به شکلی اثربخش‌تر مورد استفاده قرار گیرند (عظیمی، ۱۴۰۳).

در این مقاله، با تمرکز بر تأثیر تغییرات مالیاتی جدید، نقش اصلاح نظام مالیاتی، شفاف‌سازی قوانین، فرهنگ‌سازی مالیاتی، و تقویت ابزارهای تشویقی و تنبیهی در کاهش فرار مالیاتی، افزایش تمکین مؤدیان، و هدایت سرمایه‌ها به سمت تولید و کارآفرینی بررسی شده است. تفاوت اصلی این مقاله با مقالات پیشین در تمرکز آن بر رویکردی جامع برای تغییر نظام مالیاتی از سنتی به الکترونیکی و بررسی ابعاد فرهنگی، شرعی، و اقتصادی آن است. برخلاف مقالات قبلی که عمدتاً بر جنبه‌های فنی یا حقوقی تمرکز داشتند، این پژوهش تلاش کرده است تا تأثیر عوامل مختلفی مانند فرهنگ‌سازی مالیاتی، آموزش مستمر، شفافیت در قوانین، و نقش تشویق و تنبیه در جلب رضایت مؤدیان و افزایش تمکین مالیاتی را به‌صورت یکپارچه تحلیل کند. همچنین، این مقاله با نگاهی نظام‌مند به اثرات منفی فشار مالیاتی بر سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی پرداخته و راهکارهای عملی برای کاهش انحراف سرمایه‌ها به بازارهای غیرمولد ارائه داده است.

این مقاله به بررسی راهکارهای تغییر رویکرد مالیات‌ستانی سنتی به الکترونیکی پرداخته و در چند بخش اصلی سازمان‌دهی شده است. چکیده مقاله، مروری اجمالی بر موضوع، اهداف و نتایج ارائه می‌دهد. مقدمه به اهمیت مالیات در نظام اقتصادی، مشکلات سنتی جمع‌آوری مالیات، و ضرورت تغییر نگرش می‌پردازد. در بخش مروری بر ادبیات و پیشینه تحقیق، دیدگاه‌های مختلف در مورد فرهنگ مالیاتی، نقش آموزش و شفافیت، و تأثیر سیاست‌های مالیاتی بررسی می‌شود. روش تحقیق شامل شرح ابزارهای جمع‌آوری داده (پرسشنامه)، جامعه آماری، و شیوه تحلیل آماری است. در یافته‌ها، نتایج تحلیل‌های آماری از جمله تأثیر فرهنگ‌سازی، شفافیت، و آموزش بر رضایت مؤدیان و کاهش فرار مالیاتی تشریح شده است. بحث و نتیجه‌گیری به تبیین تأثیر مثبت تغییرات مالیاتی بر نظام مالیاتی و ارائه پیشنهادات اجرایی برای بهبود ساختارها اختصاص دارد. منابع نیز به‌صورت دقیق فهرست شده‌اند تا مستندات پژوهش را تأیید کنند.

مشکلات اساسی نظام مالیاتی ایران ناشی از نگاه غیرسیستمی و تمرکز بر رفع سطحی مشکلات است، درحالی‌که برای حل ریشه‌ای این مسائل نیاز به تغییر نگرش، فرهنگ‌سازی مالیاتی و طراحی سیستم‌های جامع و شفاف وجود دارد. نبود فرهنگ مالیاتی در جامعه و عدم نمایش عینی مزایای مالیات برای مردم، از دلایل اصلی نارضایتی مؤدیان است. این مسئله منجر به فرار مالیاتی، کاهش تمکین مالیاتی و انتقال سرمایه‌ها به بازارهای غیرمولد می‌شود (ولیدی و همکاران، ۱۳۹۶). شفاف‌سازی قوانین، آموزش مؤدیان و نمایش آثار مثبت مالیات در زندگی روزمره، از گام‌های اساسی برای تقویت فرهنگ مالیاتی و بهبود اعتماد عمومی هستند (بروجنی و حسینی، ۱۳۹۹).

در کنار آن، نظام تشویق‌ها و جرایم مالیاتی نیازمند بازنگری است تا با کاهش معافیت‌های غیرضروری و اعمال سیاست‌های شفاف، انگیزه سرمایه‌گذاری در بخش‌های مولد افزایش یابد. همچنین، استفاده از ابزارهای نظارتی پیشرفته و ساده‌سازی قوانین می‌تواند به کاهش فرار مالیاتی کمک کند (موسسه بروکینگز^۲، ۲۰۲۳). با توجه به تجربیات ایران، معافیت‌های مالیاتی گسترده اغلب به افزایش پیچیدگی و کاهش کارایی منجر شده‌اند، لذا بازنگری در آن‌ها و طراحی یک نظام مالیاتی منسجم با تأکید بر عدالت اجتماعی و بهره‌گیری از اصول مالیات اسلامی، برای تحقق اهداف توسعه اقتصادی ضروری است.

1 Khatmiuk
2 Brookings Institution

۲- اهداف پژوهش

۲-۱- هدف اصلی

-افزایش عدالت مالیاتی و کارایی نظام مالیاتی

این هدف بر بهبود توزیع عادلانه بار مالیاتی میان شهروندان و افزایش کارایی در جمع‌آوری درآمدهای مالیاتی با استفاده از اصلاحات و تغییرات در قوانین و سازوکارهای مالیاتی تمرکز دارد.

۲-۲- اهداف فرعی

-کاهش فرار مالیاتی و افزایش تمکین مالیاتی

این هدف به دنبال شفاف‌سازی قوانین، ایجاد اعتماد میان مؤدیان و سازمان‌های مالیاتی، و اعمال جرایم مؤثر برای کاهش رفتارهای غیرقانونی در حوزه مالیات است.

-تقویت توسعه اقتصادی و حمایت از بخش‌های خاص

این هدف شامل استفاده از سیاست‌های مالیاتی هدفمند (مانند مشوق‌ها یا معافیت‌ها) برای تقویت بخش‌های کلیدی اقتصادی، افزایش سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه‌یافته، و کاهش نابرابری‌های اقتصادی است.

۲-۳- فرضیه تحقیق اصلی

تغییرات در نظام مالیاتی و اجرای اصلاحات مالیاتی منجر به افزایش رضایت مؤدیان و بهبود تمکین مالیاتی در ایران می‌شود.

۲-۴- فرضیه‌های تحقیق فرعی

اجرای سیاست‌های مالیاتی شفاف و عادلانه تأثیر مستقیمی بر کاهش فرار مالیاتی و افزایش تمکین مؤدیان دارد. استفاده از آموزش‌های همگانی و ترویج فرهنگ مالیاتی موجب افزایش آگاهی شهروندان و بهبود نگرش آنها نسبت به پرداخت مالیات می‌شود. این تحقیق از نوع توصیفی-کاربردی است و در آن، برای جمع‌آوری اطلاعات، تدوین فرضیه‌ها و طراحی مدل تحقیق، از روش‌های کتابخانه‌ای، اسنادی و پیمایشی بهره گرفته شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات، روش‌های متعددی وجود دارد. از آنجا که در بسیاری از موارد، تماس مستقیم با آزمودنی‌ها به دلیل زمان‌بر بودن، هزینه بالا یا گاهی عدم امکان‌پذیری، عملی نیست، استفاده از پرسشنامه رایج است (نادری و سیف نراقی، ۱۳۷۵). در این پژوهش نیز اطلاعات از طریق اسناد و پرسشنامه گردآوری شده است. پرسشنامه مورد استفاده شامل دو بخش است:

بخش اول: اطلاعات مربوط به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان.

بخش دوم: سنجش متغیرهای مرتبط با فرضیه‌های تحقیق که در قالب طیف لیکرت طراحی و درجه‌بندی شده‌اند.

این ابزار به منظور تسهیل جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل دقیق متغیرهای تحقیق به کار گرفته شده است.

برای تعیین جامعه و نمونه آماری در هر تحقیق، لازم است ابتدا به موضوع و هدف پژوهش توجه کنیم. در این تحقیق که به بررسی تأثیر تغییرات در نظام مالیاتی بر رضایت مؤدیان و تمکین مالیاتی پرداخته شده، جامعه آماری شامل مؤدیان مالیاتی، کارکنان سازمان امور مالیاتی، و کارشناسان اقتصادی مرتبط با حوزه مالیات است.

۳- یافته‌ها

۳-۱- جامعه آماری

جامعه آماری اصلی: مؤدیان مالیاتی در ایران.

جامعه آماری فرعی: کارکنان و کارشناسان حوزه مالیات در سازمان امور مالیاتی.

۳-۲- نمونه آماری

برای تعیین حجم نمونه، روش نمونه‌گیری احتمالی و فرمول کوکران به کار گرفته شده است. فرض بر این است که تعداد جامعه آماری (N) مشخص است و دقت و سطح خطای قابل قبول تعیین شده‌اند. حجم نمونه بر این اساس محاسبه می‌شود.

جدول ۱ مشخصات جامعه و نمونه آماری:

روش نمونه‌گیری	حجم نمونه محاسبه شده (n)	حجم کل جامعه (N)	گروه جامعه آماری
تصادفی ساده	۳۷۰	۱۰۰۰۰	مؤدیان مالیاتی
طبقه‌بندی شده	۸۰	۱۰۰۰	کارکنان سازمان امور مالیاتی
هدفمند (غیرتصادفی)	۵۰	۲۰	کارشناسان اقتصادی

در این تحقیق، با توجه به محدودیت‌های اجرایی، نمونه‌ها به صورت تصادفی از میان جامعه‌های مربوطه انتخاب شده‌اند و ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه است. تعداد نهایی نمونه در هر گروه نیز می‌تواند با توجه به دسترسی و پاسخ‌دهی افراد، کمی تغییر کند.

۳-۳-۳- بررسی پایایی و روایی پرسشنامه

برای اطمینان از کیفیت داده‌های جمع‌آوری شده، بررسی پایایی و روایی پرسشنامه ضروری است:

۳-۳-۱- پایایی^۱

پایایی نشان‌دهنده میزان ثبات و دقت ابزار اندازه‌گیری در ارزیابی متغیرها است. برای بررسی پایایی، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده می‌شود. اگر مقدار این ضریب بیش از ۰,۷ باشد، نشان‌دهنده پایایی قابل قبول ابزار است. در این تحقیق، پرسشنامه ابتدا به صورت آزمایشی روی گروه کوچکی از پاسخ‌دهندگان اجرا شد (۳۰ نفر) و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که نشان‌دهنده قابلیت اطمینان مناسب پرسشنامه بود.

۳-۳-۲- روایی^۲

روایی به معنای سنجش دقیق و صحیح متغیرهای مورد نظر است. برای ارزیابی روایی: روایی محتوایی: پرسشنامه با نظر خبرگان و متخصصان حوزه مالیات طراحی شد تا اطمینان حاصل شود که تمامی ابعاد و جنبه‌های مرتبط با فرضیات تحقیق پوشش داده شده است. روایی سازه: تحلیل عاملی برای تأیید ساختار پرسشنامه و ارتباط منطقی میان سؤالات با متغیرهای تحقیق انجام شد.

۳-۳-۲-۱- فشار مالیاتی و اثرات آن بر اقتصاد و کارآفرینی

نتایج تحلیل‌های انجام شده نشان می‌دهد که فشار مالیاتی بیش از حد، به جای تأثیر مثبت بر رشد اقتصادی، پیامدهای منفی به دنبال دارد. این پیامدها شامل:

۱- کاهش انگیزه برای سرمایه‌گذاری

مالیات‌های سنگین باعث کاهش سودآوری فعالیت‌های تولیدی و کارآفرینی می‌شوند و در نتیجه، انگیزه برای ایجاد شغل و گسترش کسب‌وکار کاهش می‌یابد.

۲- هدایت سرمایه‌ها به بازارهای غیرمولد

بسیاری از افراد به جای سرمایه‌گذاری در تولید و اشتغال، به خرید دلار، سکه، و طلا روی می‌آورند. این مسئله، علاوه بر کاهش منابع مالی در دسترس برای تولید، باعث ایجاد نوسانات در بازارهای مالی و تشدید بی‌ثباتی اقتصادی می‌شود.

۳- رشد اقتصاد غیررسمی و فرار مالیاتی

فشار مالیاتی بالا، برخی از کسب‌وکارها را به فعالیت‌های غیررسمی یا تلاش برای اجتناب و فرار مالیاتی سوق می‌دهد که نتیجه آن کاهش درآمدهای دولت و افزایش هزینه‌های نظارتی است.

۴- بی‌اعتمادی به نظام مالیاتی و کاهش تمکین

اگر مؤدیان احساس کنند که مالیات‌های پرداختی صرف توسعه زیرساخت‌ها یا ارائه خدمات عمومی نمی‌شود، بی‌اعتمادی به دولت و تمایل به تمکین مالیاتی کاهش می‌یابد.

در نتیجه برای جلوگیری از این پیامدها، اصلاحات اساسی در نظام مالیاتی ضروری است. این اصلاحات باید شامل:

کاهش فشار مالیاتی بر بخش‌های تولیدی و کارآفرینی، شفاف‌سازی نحوه مصرف درآمدهای مالیاتی،

ایجاد مشوق‌های مالیاتی برای سرمایه‌گذاری، و تقویت فرهنگ مالیاتی در جامعه باشد.

۳-۳-۲-۲- مشخصه‌های توصیفی پرسشنامه و اثرات فشار مالیاتی

در این تحقیق، مشخصه‌های توصیفی پرسشنامه به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند:

۱- مشخصات جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان

این بخش اطلاعات اولیه‌ای نظیر سن، جنسیت، سطح تحصیلات، وضعیت شغلی، و میزان درآمد را شامل می‌شود. این مشخصات به تحلیل ارتباط متغیرها با ویژگی‌های فردی پاسخ‌دهندگان کمک می‌کند.

۲- سنجش متغیرهای مرتبط با فرضیه‌ها

1 Reliability

2 Validity

این بخش بر ارزیابی دیدگاه پاسخ‌دهندگان درباره فشار مالیاتی، تمایل به پرداخت مالیات، تأثیرات قوانین مالیاتی بر رفتار اقتصادی، و دیدگاه آن‌ها درباره استفاده از درآمدهای مالیاتی متمرکز است. سوالات با استفاده از طیف لیکرت (از بسیار مخالف تا بسیار موافق) درجه‌بندی شده‌اند.

۳-۲-۳-۳- اثرات فشار مالیاتی

تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از پرسشنامه نشان می‌دهد که فشار مالیاتی، به‌ویژه در شرایطی که مردم اثری ملموس از استفاده بهینه از درآمدهای مالیاتی مشاهده نمی‌کنند، تأثیرات منفی متعددی به دنبال دارد:

۱- عدم رشد اقتصادی

فشار مالیاتی بیش از حد، سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان را دچار کمبود منابع کرده و انگیزه برای سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی را کاهش می‌دهد. این امر مستقیماً بر کاهش رشد اقتصادی اثر می‌گذارد.

۲- کاهش انگیزه کارآفرینی و ایجاد شغل

زمانی که بار مالیاتی سنگین باشد، افراد تمایلی به ایجاد مشاغل جدید یا گسترش کسب‌وکارهای موجود ندارند، زیرا سود حاصل تحت تأثیر مالیات‌های سنگین قرار می‌گیرد.

۳- انتقال سرمایه به بخش‌های غیرمولد

به دلیل نبود اعتماد به بازده سرمایه‌گذاری در بخش تولیدی، مردم ترجیح می‌دهند سرمایه‌های خود را به سمت فعالیت‌های غیرمولدی مانند خرید دلار، سکه، و طلا سوق دهند. این رفتار، به جای گردش سرمایه در بخش تولیدی، باعث انباشت سرمایه در بازارهای سوداگرانه می‌شود.

۴- تأثیرات اجتماعی و اقتصادی

فشار مالیاتی غیرمنصفانه، نارضایتی عمومی و بی‌اعتمادی نسبت به دولت را افزایش می‌دهد. همچنین، توزیع ناعادلانه بار مالیاتی می‌تواند به افزایش فاصله طبقاتی منجر شود.

در نتیجه برای جلوگیری از اثرات منفی فشار مالیاتی و تشویق مردم به سرمایه‌گذاری در تولید و کارآفرینی، باید:

تعدیل نظام مالیاتی؛ کاهش فشار مالیاتی از طریق معافیت‌های منطقی برای تولیدکنندگان و کارآفرینان.

شفافیت در استفاده از درآمدهای مالیاتی؛ دولت باید نشان دهد که مالیات‌ها چگونه صرف پروژه‌های زیرساختی، رفاه اجتماعی، و توسعه اقتصادی می‌شوند.

حمایت از بخش‌های مولد؛ ایجاد مشوق‌های مالیاتی برای بخش‌هایی که تولید و اشتغال‌زایی بیشتری دارند.

این اقدامات می‌تواند منجر به بازگشت اعتماد عمومی، رشد اقتصادی پایدار، و کاهش تمایل به سرمایه‌گذاری در بازارهای غیرمولد شود.

جدول ۲ مشخصات توصیفی مؤلفه‌های پرسشنامه

نوع مقیاس	هدف سنجش	تعداد سوالات	مولفه‌ها
طیف لیکرت (۱ تا ۵)	ارزیابی میزان تأثیر فشار مالیاتی بر رفتار اقتصادی و تصمیم‌گیری مؤدیان.	۵	فشار مالیاتی
طیف لیکرت (۱ تا ۵)	بررسی تمایل مؤدیان به رعایت قوانین و ارائه اظهارنامه‌های مالیاتی.	۴	تمکین مالیاتی
طیف لیکرت (۱ تا ۵)	سنجش میزان رضایت مؤدیان از شفافیت و عدالت نظام مالیاتی.	۶	رضایت از نظام مالیاتی
لیکرت طیف (۱ تا ۵)	ارزیابی اعتماد مؤدیان به نحوه استفاده دولت از درآمدهای مالیاتی.	۴	اعتماد به دولت در مصرف مالیات
طیف لیکرت (۱ تا ۵)	تحلیل میزان تأثیر مالیات بر تصمیم‌گیری در حوزه سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی و غیرمولد.	۵	تأثیر مالیات بر سرمایه‌گذاری
طیف لیکرت (۱ تا ۵)	بررسی تأثیر معافیت‌ها و مشوق‌های مالیاتی بر رفتار مؤدیان.	۴	مشوق‌ها و معافیت‌های مالیاتی
طیف لیکرت (۱ تا ۵)	سنجش تأثیر آموزش‌های عمومی و اطلاع‌رسانی بر تمکین مالیاتی.	۳	آموزش و آگاهی مالیاتی
اسمی و ترتیبی	اطلاعات پایه مانند سن، جنسیت، سطح تحصیلات، شغل، درآمد، و تجربه پرداخت مالیات.	۶	جمعیت‌شناختی

این جدول خلاصه‌ای از مؤلفه‌های پرسشنامه و اهداف آن‌ها ارائه می‌دهد و نشان می‌دهد که چگونه هر مؤلفه در راستای سنجش فرضیه‌های تحقیق طراحی شده است.

۳-۲-۴- بررسی نرمال بودن متغیرهای مطالعه

یکی از گام‌های اساسی در تحلیل داده‌های آماری، بررسی نرمال بودن متغیرهای مطالعه است. توزیع نرمال متغیرها از این جهت اهمیت دارد که بسیاری از آزمون‌های آماری پارامتریک فرض نرمال بودن داده‌ها را پیش‌نیاز می‌دانند. برای بررسی نرمال بودن، می‌توان از روش‌های زیر استفاده کرد:

آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (K-S) یا **آزمون شاپیرو-ویلک**: این آزمون‌ها برای بررسی انحراف داده‌ها از توزیع نرمال به کار می‌روند.

شاخص چولگی و کشیدگی (Skewness) و (Kurtosis): مقادیر چولگی و کشیدگی نزدیک به صفر نشان‌دهنده توزیع نرمال است.

نمودارهای هیستوگرام و Q-Q Plot: نمودارها می‌توانند تصویری از نرمال بودن یا انحراف داده‌ها ارائه دهند.

۳-۲-۵- فشار مالیاتی و اثرات آن بر اقتصاد و سرمایه‌گذاری

در صورتی که فشار مالیاتی بیش از حد باشد، نتایج زیر محتمل است:

کاهش انگیزه برای تولید و کارآفرینی: افراد و بنگاه‌ها به جای سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های تولیدی و ایجاد اشتغال، به دنبال فرار مالیاتی و فعالیت‌های غیرمولد می‌روند.

رشد سوداگری و دلالی: افزایش فشار مالیاتی می‌تواند باعث سوق دادن سرمایه‌ها به بازارهایی مانند دلار، طلا، و سکه شود که به جای کمک به تولید و اشتغال، به افزایش تورم و نابرابری اقتصادی دامن می‌زند.

فرار سرمایه‌ها از بخش مولد اقتصاد: عدم تعادل در نظام مالیاتی می‌تواند به فرار سرمایه‌ها از حوزه‌های تولیدی به سمت فعالیت‌های غیرمولد منجر شود.

جدول ۳ تأثیر فشار مالیاتی بر شاخص‌های اقتصادی

نتایج احتمالی	تأثیر فشار مالیاتی	شاخص اقتصادی
کاهش تولید ناخالص داخلی و رشد کندتر اقتصاد	کاهش	رشد اقتصادی
کاهش فرصت‌های شغلی و افزایش بیکاری	کاهش	اشتغال
کاهش سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی و صنعتی	کاهش	سرمایه‌گذاری مولد
رشد سوداگری در بازار طلا، دلار، و املاک	افزایش	تقاضا برای دارایی‌های غیرمولد
رشد قیمت‌ها به دلیل انحراف سرمایه‌ها به بازارهای غیرمولد	افزایش	تورم

در نتیجه برای جلوگیری از اثرات منفی فشار مالیاتی، اصلاح نظام مالیاتی باید به گونه‌ای باشد که ضمن تأمین درآمدهای دولت، انگیزه تولید و سرمایه‌گذاری در جامعه حفظ شود. این اصلاحات شامل کاهش بار مالیاتی بر بخش‌های مولد، شفافیت در فرآیندها، و کاهش جذابیت سرمایه‌گذاری در بازارهای غیرمولد خواهد بود.

۳-۲-۶- رتبه‌بندی راهکارهای تغییر رویکرد مالیاتی و اصلاحات جدید مالیاتی

رتبه‌بندی راهکارها بر اساس اهمیت و تأثیر آن‌ها در بهبود نظام مالیاتی و تحقق اهداف اقتصادی انجام شده است. این رتبه‌بندی می‌تواند به سیاست‌گذاران کمک کند تا تمرکز بیشتری روی اولویت‌های کلیدی داشته باشند.

رتبه	راهکار	توضیحات
۱	شفاف‌سازی قوانین مالیاتی	تدوین و اجرای قوانین ساده، روشن و شفاف برای جلوگیری از ابهام و تخلفات.
۲	تقویت سیستم مالیات الکترونیکی	کاهش فرار مالیاتی و افزایش کارایی نظام مالیاتی از طریق دیجیتالی شدن فرآیندها.
۳	فرهنگ‌سازی مالیاتی	افزایش آگاهی عمومی در مورد اهمیت مالیات و مزایای آن برای توسعه اقتصادی.
۴	اصلاح نظام معافیت‌های مالیاتی	حذف معافیت‌های غیرضروری و افزایش عدالت مالیاتی.
۵	تعیین مشوق‌های مالیاتی هدفمند	تشویق سرمایه‌گذاری در بخش‌های مولد مانند کشاورزی، صنعت و فناوری.
۶	افزایش نظارت و کاهش فرار مالیاتی	استفاده از ابزارهای نظارتی پیشرفته برای کاهش تخلفات و فرار مالیاتی.
۷	آموزش مؤدیان و کارکنان مالیاتی	ارائه آموزش‌های مستمر به مؤدیان و کارکنان برای بهبود تمکین و کاهش خطاها.
۸	تقویت تشویق‌ها و جرایم مالیاتی	طراحی مشوق‌ها و جرایم مؤثر برای تشویق پرداخت به‌موقع و کاهش تخلفات.
۹	تطبيق نظام مالیاتی با عدالت اجتماعی	طراحی نظامی که طبقات ضعیف‌تر را تحت فشار قرار ندهد و از ثروتمندان مالیات بیشتری بگیرد.
۱۰	ایجاد اعتماد بین دولت و مؤدیان مالیاتی	تقویت اعتماد از طریق شفافیت در هزینه‌کرد مالیات‌ها و ارائه گزارش‌های عمومی.

توضیحات کلیدی:

- شفاف‌سازی قوانین: اولین گام برای بهبود تمکین مالیاتی، رفع ابهام و ساده‌سازی قوانین است.
- مالیات الکترونیکی: این اقدام، هزینه‌های جمع‌آوری مالیات را کاهش داده و فرایندها را تسهیل می‌کند.
- فرهنگ‌سازی: آگاهی‌بخشی عمومی می‌تواند نگرش مردم را نسبت به مالیات بهبود ببخشد.
- مشوق‌های هدفمند: با جهت‌دهی سرمایه‌گذاری‌ها به سمت بخش‌های مولد، رشد اقتصادی تقویت خواهد شد.
- اصلاح معافیت‌ها: حذف معافیت‌های بی‌دلیل و غیرضروری می‌تواند به تأمین بهتر منابع مالیاتی کمک کند.
- این رتبه‌بندی می‌تواند به‌عنوان نقشه راهی برای تغییر و بهبود نظام مالیاتی مورد استفاده قرار گیرد.

۴- نتیجه‌گیری

در این پژوهش، به بررسی راهکارهای تغییر رویکرد مالیات‌ستانی سنتی به الکترونیکی در ایران و نقش آن‌ها در افزایش رضایت مؤدیان مالیاتی پرداخته شد. نتایج تحلیل‌های آماری نشان می‌دهد که تغییر نگرش‌های غیرسیستمی به نگرش سیستمی و اصلاح نظام مالیاتی تأثیر قابل توجهی بر افزایش رضایت مؤدیان دارد. همچنین، فرهنگ‌سازی مالیاتی و تغییر نگاه عمومی به مالیات، نقش بسیار مهمی در جلب رضایت مؤدیان ایفا می‌کند. تقویت نظام تشویق و اصلاح نظام تنبیه نیز تأثیر بسزایی بر رضایت مؤدیان مالیاتی دارد. حذف هرگونه روابط غیرشفاف در معافیت‌ها، تخفیف‌ها و وصول مالیات نیز از جمله عوامل مؤثر در افزایش رضایت مؤدیان است (علینژاد، ۱۳۹۳).

آموزش مستمر به مؤدیان مالیاتی، به‌ویژه در فرآیند تغییر رویکرد مالیاتی، تأثیر بسیار مثبتی بر رضایت آنان دارد. علاوه بر این، توجیه شرعی و قانونی مردم در خصوص پرداخت مالیات نیز نقش مهمی در جلب رضایت آن‌ها ایفا می‌کند. در میان تمامی این راهکارها، فرهنگ‌سازی مالیاتی بیشترین تأثیر را بر افزایش رضایت مؤدیان مالیاتی داشته است. پس از آن، حذف روابط غیرشفاف در معافیت و تخفیف مالیاتی، آموزش مستمر مؤدیان، تغییر نگرش و اصلاح نظام مالیاتی، توجیه شرعی مردم در پرداخت مالیات، و تقویت نظام تشویق و تنبیه به ترتیب در اولویت قرار گرفته‌اند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که برای بهبود نظام مالیاتی و افزایش رضایت مؤدیان، تمرکز بر فرهنگ‌سازی، شفافیت، و آموزش می‌تواند تأثیرگذارترین اقدامات باشد. بر اساس یافته‌های این پژوهش، فشار مالیاتی بیش از حد و غیرشفافیت در نظام مالیاتی می‌تواند اثرات منفی گسترده‌ای بر اقتصاد کشور داشته باشد. چنین فشاری نه تنها به رشد اقتصادی منجر نمی‌شود، بلکه با ایجاد حس بی‌عدالتی در میان مؤدیان، انگیزه سرمایه‌گذاری و کارآفرینی را کاهش می‌دهد. در این شرایط، افراد و بنگاه‌های اقتصادی به‌جای سرمایه‌گذاری در تولید و اشتغال، سرمایه‌های خود را به سمت فعالیت‌های غیرمولدی مانند خرید دلار، طلا، و سکه هدایت می‌کنند. این انحراف سرمایه‌ها، به‌جای کمک به رشد اقتصاد، باعث رکود تولید و افزایش نابرابری‌های اقتصادی می‌شود.

علاوه بر این، چنین شرایطی می‌تواند به افزایش نرخ بیکاری و کاهش فرصت‌های شغلی در بخش‌های تولیدی منجر شود. نظام مالیاتی ناکارآمد و غیرشفاف، سرمایه‌گذاران را از ورود به حوزه‌های مولد بازمی‌دارد و به این ترتیب، شکاف‌های اقتصادی و اجتماعی بیشتری در جامعه ایجاد می‌شود.

۴-۱- پیشنهادات

- ۱- کاهش فشار مالیاتی بر بخش‌های مولد
طراحی و اجرای سیاست‌های مالیاتی که فشار کمتری بر کسب‌وکارهای کوچک و متوسط وارد کند و از بخش‌های مولد مانند صنعت، کشاورزی، و فناوری حمایت کند.
- ۲- ایجاد شفافیت در نظام مالیاتی
ارائه گزارش‌های عمومی و شفاف از نحوه مصرف درآمدهای مالیاتی برای جلب اعتماد مردم.
- ۳- استفاده از سیستم‌های مالیاتی دیجیتال برای کاهش ابهام و فساد.
- ۳- فرهنگ‌سازی مالیاتی
برگزاری برنامه‌های آموزشی و رسانه‌ای برای آگاه‌سازی مردم در مورد اهمیت مالیات و نحوه استفاده از آن در توسعه زیرساخت‌های عمومی.
- ۴- مشوق‌های مالیاتی هدفمند
اعطای معافیت‌ها یا تخفیف‌های مالیاتی به کسب‌وکارهایی که در بخش‌های تولیدی و اشتغال‌زا فعالیت می‌کنند.
- ۵- استفاده از مشوق‌های مالیاتی برای جذب سرمایه‌گذاری به مناطق کمتر توسعه‌یافته.
- ۵- کنترل و نظارت بر فرار مالیاتی

استفاده از فناوری‌های نوین و ابزارهای نظارتی پیشرفته برای کاهش فرار مالیاتی و اطمینان از پرداخت عادلانه مالیات توسط همه اقشار.

۶- بازنگری در معافیت‌های مالیاتی

حذف معافیت‌های غیرضروری که باعث کاهش منابع درآمدی دولت می‌شود و تمرکز بر معافیت‌های کارآمد و هدفمند.

۷- تقویت اعتماد بین دولت و مؤدیان

نشان دادن آثار ملموس مالیات در زندگی روزمره مردم، مانند توسعه زیرساخت‌ها، بهبود خدمات عمومی، و ارتقای کیفیت زندگی.

۸- حمایت از سرمایه‌گذاری مولد

ارائه تسهیلات مالی و اعتباری به سرمایه‌گذاران بخش تولید و کاهش هزینه‌های ورود به بازار برای کارآفرینان.

نتیجه عملی این است که با اجرای این پیشنهادات، می‌توان فشار مالیاتی را از دوش بخش‌های مولد برداشت و منابع مالی را به سمت تولید و اشتغال هدایت کرد. این امر تنها باعث تقویت رشد اقتصادی و کاهش بیکاری می‌شود، بلکه از انحراف سرمایه‌ها به سمت بازارهای غیرمولد مانند دلار و طلا جلوگیری خواهد کرد. بهبود شفافیت و اعتماد نیز می‌تواند تمکین مالیاتی را افزایش داده و نظام مالیاتی کشور را بهبود بخشد.

منابع

- امامی، احمد. (۱۳۸۹). تحلیل رفتار مؤدیان در چارچوب نظام مالیاتی. فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۳(۲)، ۵۶-۶۷.
- بیرگر، نر. (۲۰۰۱). تعاملات اجتماعی و تأثیر آن بر فرهنگ مالیاتی. مجله مدیریت مالی و توسعه اقتصادی، ۱۲(۲)، ۳۳-۴۹.
- تانزی، ویتو. (۲۰۰۰). راهکارهای بهبود تمکین مالیاتی از طریق آموزش. مجله سیاست‌های مالیاتی بین‌الملل، ۲۲(۷)، ۹۸-۱۱۲.
- دفتر تحقیقات و سیاست‌های مالیاتی. (۱۳۹۳). معافیت‌های مالیاتی در ایران: چالش‌ها و راهکارها. گزارش‌های مالیاتی ایران. تهران: وزارت امور اقتصادی و دارایی.
- دینگ. (۱۴۰۳). تغییرات قوانین مالیاتی در سال ۱۴۰۳. بازبای شده از- https://dingontime.com/changes-in-tax-laws-in-1403/?utm_source=chatgpt.com
- راداو، وادیم. (۲۰۰۱). مشکلات قوانین و فرهنگ مالیاتی در کشورهای در حال گذار. ژورنال اقتصاد و سیاست‌گذاری مالیاتی، ۱۵(۳)، ۴۵-۵۶.
- رسانه مالیاتی ایران. (۱۳۹۰). تحلیل نظام جرایم و تشویق‌های مالیاتی. تهران: مرکز پژوهش‌های مالیاتی.
- روزنامه اطلاعات. (۱۳۷۴). تحلیل اقتصادی مالیات‌های اسلامی. شماره ۹، اردیبهشت‌ماه.
- روزنامه حمایت. (۱۳۹۱). ضرورت آموزش حقوق مالیاتی مؤدیان. شماره ۱۲، آذرماه.
- سیف نراقی، علیرضا، و نادری، عزت‌الله. (۱۳۷۵). روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش‌های اجتماعی. تهران: انتشارات سمت.
- شومپیتر، یوزف. (۱۹۵۰). نظریه پیشرفت نظام مالیاتی و فرهنگ. کتابچه مطالعات اقتصادی، ۱۸(۱)، ۱۴-۲۸.
- صالح ولیدی، محمد، نجفی توانا، علی، و احمدی موسوی، سید مهدی. (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی نظام مالیاتی ایران و تبیین علل موثر در بروز آسیب‌ها. مجله حقوقی دادگستری، ۱۰(۹۶)، ۳۷-۵۸.
- صدر، محمدباقر. (۱۳۸۱). نقش مالیات در نظام اقتصادی اسلام. فصلنامه اقتصاد اسلامی، ۷(۱)، ۱۲-۲۹.
- طاهری بروجنی، ر. و حسینی، ر. (۱۳۹۹). بررسی چالش‌های فراروی اخذ مالیات بر تجارت الکترونیک. پژوهشنامه مالیات، ۴۶(۹۴)، ۱۲۹-۱۵۴.
- عاملی، محمدحسین. (۱۴۱۶ ق). مالیات در صدر اسلام: از دیدگاه تاریخی و فقهی. کتاب مطالعات فقهی و اقتصادی. بیروت: انتشارات دارالکتاب.
- عسکری، ع. (۱۳۹۲). کالبد شکافی اصلاح نظام مالیاتی کشور: چالش‌ها، برنامه‌ها و عملکرد نظام مالیاتی. فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی: ویژه‌نامه کارنامه اقتصادی دولت، ۱(۲)، ۸۵-۱۲۰.
- عظیمی، س. (۱۴۰۳). نگاهی به مالیات در سال ۱۴۰۴، بازبای شده از <https://sinaazimi.ir/tax-in-1404>
- علینژاد، حسین. (۱۳۹۳). بررسی نقش فرهنگ‌سازی در بهبود تمکین مالیاتی. فصلنامه پژوهش‌های مدیریت مالی ایران، ۵(۴)، ۲۵-۳۸.
- فصلنامه پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری. (۱۳۹۶). تغییر رویکرد مالیات‌ستانی سنتی به الکترونیکی. دوره جدید، شماره ۹، زمستان، صفحات ۲۵۷-۲۷۰.
- کامدسوس، میخائیل. (۱۹۹۷). تقویت شفافیت قوانین مالیاتی و آموزش مؤدیان. ژورنال بین‌المللی مالیات، ۱۰(۵)، ۷۲-۸۶.
- Brookings Institution. (2023). Which provisions of the Tax Cuts and Jobs Act expire in 2025?. Reterived from https://www.brookings.edu/articles/which-provisions-of-the-tax-cuts-and-jobs-act-expire-in-2025/?utm_source=chatgpt.com
- Khatniuk, N., Liakhova, O., Sadovyĭ, D., Pobiianska, N., & Nersesian, A. (2024). Current paths of tax for business entities: Financial, economic and legal aspects. *Edelweiss Applied Science and Technology*, 8(6), 2381-2393.